

Szent Ferenc példaképe: Szent Márton

BORIÁN ELRÉD

Bencés szerzetes. Legutóbbi írását 2006. 5. számunkban közöltük.

¹Nicola Giandomenico: *Kunst und Geschichte von Assisi*. (Németre fordította: Agnes Wolf Piancastelli.) Casa Editrice Bonechi, Firenze, 1995, 32.

²Szent Márton segítségét kérte Szent István is az apja által építeni kezdetű Szent Márton-monostornál, amikor Kopány ellen vonult. Szent István nagyobb legendája szerint Szent Márton a mai Pannonhalmán közelében született. A legendairó Márton kultuszával Nagy Károlyhoz akarja hasonlítani Szent Istvánt, illetve első királyunk tudatosan hasonlult Nagy Károlyhoz. Ezt az is valószínűsíthető, hogy Nagy Károly a mai Pannonhalmán közelében tárgyalta a birodalmával határos népek vezetőivel. Pannonhalmán és környékén hathatós maradt a Szent Márton-kultusz.

Assisiben a Szent Ferenc-bazilikában gyönyörű kápolnát szenteltek a Pannóniában született és az itáliai Páviában felnövekedett Szent Márton tiszteletére. Egy ferences bíboros, Gentile di Partino da Montefiore kérte fel 1320 körül Simone Martinit, hogy fesse meg Tours püspökének életét.¹ A bíboros tisztelte Szent Márton is, illetve meg lehetett győződve arról, hogy Ferenc ugyanúgy példaképének tekintette Márton, akár csak a középkor elején Szent Benedek, aki Montecassinón kápolnát épített tiszteletére. Több bencés kolostor is védőszentjének tekintette Szent Márton, akinek kultuszát a bencések legtekintélyesebb pártfogója, Nagy Károly császár terjesztette leghatásosabban.² Ferenc jó kapcsolatban volt a bencésekkel, tőlük kapta Porciunkula templomát, és hálából minden évben halat küldött az apátság szerzeteseinek. Carceri területét szintén a bencésektől kapta, hogy ott magányba vonulhasson. Az egyik legősibb Szent Ferenc-ábrázolás pedig Subiacóban található.

A Szent Márton-kápolnában láthatjuk azt a jelenetet, amikor Márton a császártól a katonaság alóli felmentését kéri. A freskó háttérben zsoldot fizetnek a többi római katonának. A keresztény hitet elhagyó Julianus császár gyávasággal vádolta meg Márton, aki így szólt: „Ha elhatározásomat gyávaságnak és nem a hitemnek tulajdonítják, akkor holnap fegyvertelenül állok oda a sereg elé, és Jézus Urunk nevében, a kereszt jelével, pajzs és sisak nélkül bátran behatolok az ellenség sorai közé.”³ Ezen a freskón Márton keresztet tart a kezében, bátran ránéz a császárra, míg áldó kezeit a közeledő ellenség felé nyújtja. Sulpicius Severus szerint az ellenség másnap követek útján békét kért.

Mind Márton, mind Ferenc fiatalon katonai szolgálatot teljesített. Márton a törvény kényszeréből tette, az ifjú Ferenc a dicsőség elérésének útját látta benne. Mikor Ferenc katonaként szolgált, Assisiben véres háború dúlt a polgárság és a nemesség között, sőt Perugia és Assisi közt is fegyveres összecsapások voltak. Ferencet elfogták és több mint egy évet fogságban töltött (1202), de nem mondott le a katonai dicsőségről. Pugliába ment, Spoleto városában azonban egy látomás visszafordította, és Isten dicsőségéről kezdett el gondolkodni. Egy 1240 körül készült firenzei festmény ábrázolja először a lelki fordulatot, és Fe-

Vö. Sólmos Szilveszter:
Szent Márton tisztelete
Pannonhalmán.
In: S. Sz.: *Benedictina.*
Bencés írások. Pannon-
halma, 2001, 303–326.

³Sulpicius Severus:
Szent Márton élete.
(Ford. Borián Elréd és
Reichardt Aba.) Bencés
Kiadó, Pannonhalma,
1998, 33.

A szegénység eszmé- nyítése

⁴Jacques Le Goff: *Assisi*
Szent Ferenc. (Ford.
Szilágyi András.) Európa
Kiadó, Budapest,
2002, 51.

⁵Théophile Desbonnets
OFM: *Szent Ferenc nyo-
mában. Assisi lelki útika-
lauz.* (Ford. Barsi Balázs
OFM.) 1998, 113–115.

Márton ősegyházi,
mártír lelkülete

renc életének lényeges mozzanatait (Bardi-kápolna, Santa Croce-templom).

A két szent között a másik közös vonás a szegénység eszményítése miatt az apai elvárással való szakítás. Mártonnak a keresztény hite miatt támadt ellentéte apjával. Egyszer visszatért szüleihez Pannóniába, de csak édesanyját tudta megtéríteni. Szombathelyen Rumi Rajki István szobra állít emléket az édesanyját megkeresztelő Mártonnak. Assisiben is láthatjuk a híres amiens-i jelenetet, amikor Márton még katekumenként (hittanuló) megosztotta köpenyét a koldussal, nem törődve a gúnyolódásokkal. Az egyik freskó pedig Jézust ábrázolja, aki Márton ál-mában a koldusnak adott ruhában jelent meg.

Szent Ferenc gazdag kereskedőcsaládból származott, nemesi, lovagi eszményeket képviselt ifjú korában. Megtéréséhez hozzájárulhatott Szent Márton példája, amelyen Ferenc sokat elmélkedhetett, talán a francia származású édesanyjától is hallhatott róla. Jacques Le Goff életrajzában Celanói Tamásra hivatkozva így eleveníti fel Ferenc megtérésében az egyik sorsfordító történetet: „Az első esemény arra az időszakra tehető, amikor Ferenc a pugliai háborúba készülődött — végül is hiába. Egy rongyokba burkolt lovaggal találkozik, s átadja neki a köpenyét. Kétségtelen, hogy e gesztus, akár megtörtént, akár nem, Szent Márton emlékezetes tettét idézi. Celanói Tamás meg is említi a hasonlóságot a két kegyes cselekedet között, nyomtatékkal hangsúlyozva, hogy Ferenc egész köpenyét odaadta, míg Márton csak a felét.”⁴

Ferenc megváltozásának következő „esztelensége” az volt, hogy eladta apja szép posztóit, és San Damiano felépítésére a plébánosnak ajándékozta, majd félelmében elrejtőzött. Mikor előjött, a város lakossága bolondnak nevezte, apja pedig láncre vette. Édesanyja szabadította ki, és Ferenc a püspök házába menekült. Giotto a bazilika felső templomában megfestette mind a köpeny átadását a szegény lovagnak, mind pedig azt a híres jelenetet, amikor Ferenc visszaadta ruháit apjának a püspök jelenlétében.⁵ Ferenc el akart menni prédikálni Franciaországba, ahonnan édesanyja származott, de Hugolino bíboros lebeszélte róla, aki Ferenc halála után nem sokkal később IX. Gergely néven pápa lett. 1228-ban Ferencet szentté avatta.

Márton mint magányban imádkozó szerzetes nem szerepel Simone Martini freskóin. Püspökként láthatjuk csak, aki megőrizte a szegénységet, imádságának gyógyító ereje volt, és halála is példamutató. Elképzelhető, hogy a festő a megrendelő bíboros miatt nem gondolt a monostorokat alapító, püspökségét is szerzetesként megélő Márton ábrázolására. A kultusz sokszor azért is emel ki egyes vonásokat, hogy másokat elfedjen.

Sulpicius Severus szerint több püspök sem akarta Márton felszentelését (igaz, ő maga sem óhajtott püspök lenni). Valószínűleg azért ellenezték, mert Márton megőrizte lelkében az ősegy-

⁶Luce Pietri: *Sulpicius Severus, Szent Márton életrajzírója*. In: Sulpicius Severus: *Szent Márton élete*. Id. kiad. 20–21.

A Szent Márton-kép változásai

⁷Sulpicius Severus: i. m. 63.

⁸Sulpicius Severus egyszer így kiált fel fájdalommal: „Ó, fájdalom és siratnivaló gyalázat: köztudott, hogy jóllehet kevesen üldözték, de senki mások, mint a püspökök.” Uo. 66.

⁹Sulpicius Severus: *Szent Márton élete*. Id. kiad. 34–35.

házi, mártír lelkületet, és nem akart a világi hatalomhoz igazodni. Másképpen megfogalmazva: nem volt alkalmas a császári udvar és az ahhoz hűséges, diplomata püspökök elvárásai szerint. Sulpicius Severus többször is említi ellenségeit és a császári udvarban tanúsított meghökkenítő bátorságát. A távolságtartásra Mártonnak jó oka volt. Luce Pietri így foglalja össze Márton legnagyobb lelki szenvedését: „A spanyol Hydatius és más püspökök szenvedélyes támadásai hatására, Márton tiltakozása ellenére, Priscillianust 386 őszén elítélték és kivégezték. Ez volt az első eset, hogy egy eretneket világi hatalom végzett ki, ami ellen Szent Ambrus is tiltakozott. A trieri császári udvarban tett újabb utazása során Mártonnak el kellett fogadnia, hogy közösséget vállal a jelenlévő püspökökkel, köztük Hydatiusszal, mert csak így tudta megakadályozni, hogy véres üldözés törjön ki Priscillianus spanyol követői ellen. Annak érdekében, hogy emberek életét megmentse, nem tévózott, hogy saját lelke nyugalma feláldozza: élete végéig furdalta a lelkiismeret azért, mert együtt áldozott a vétkesekkel.”⁶

Julianus császár még majdnem kivégeztette Mártont, mikor katona volt. Püspökként, idős korában pedig meg kellett élnie, hogy az egyház egyes előjárói a világi hatalmat segítségül hívva máglyára ítélnék egy püspököt. Simon Martini is azért szoríthatja háttérbe a püspökökkel és a császárral szemben álló, szerzetesi-ősegyházi Szent Márton-képet, hogy ne legyen kényelmetlen a hatalmassá vált középkori egyház számára. Nem véletlenül nem ábrázolja sem ő, sem mások azt a jelenet Szent Márton életéből, amikor a Sátán Krisztus alakjában jelent meg neki. A Sátán nem tudta megtéveszteni, nem imádta őt, mert a dicsőség köntösében jelent meg előtte, és nem voltak rajta a kereszt sebei. Márton így válaszolt: „Én nem hiszem, hogy Krisztus jött el, hacsak abban az alakban nem jön, amelyben szenvedett, és ha a keresztre feszítés nyomait viseli magán.”⁷ A kereszt, a megalázottság jelének pusztá említésére a Sátán azonnal eltűnt Márton elől. Nem sok kétségünk lehet afelől, hogy allegorikus értelmű a jelenet: a diadémába öltözött Sátánban az önmaga hatalmát, dicsőségét kereső keresztényt, illetve a megváltozott egyházat ismerhetjük fel.⁸

Mindketten megtérítették még a rablókat is. A Pannóniába hazatérő Mártont rablók fogták el, és először meg akarták ölni, de megkegyelmeztek neki. Márton Krisztus követőjének vallotta magát, és elkezdte az Evangéliumot magyarázni. A rablók megtértek, sőt az egyik szerzetes is lett, aki elmondta a történetet Sulpicius Severusnak.⁹

A *Fioretti* szerint egyszer egy gvárdián nem adott enni a rablóknak és elkergette őket. Ferenc azonban ezt mondta neki: „A bűnösöket sokkal könnyebben lehet visszavezetni Istenhez szelídséggel, mint kemény szidalmakkal. Mi megfogadtuk Jézus Krisztusnak, hogy Evangéliuma szerint élünk. Márpedig a mi

¹⁰*Fioretti, Assisi Szent Ferenc virágoskertje.* (Assisi Szent Ferenc halála 750. évfordulójának emlékére, fordította, az előszót és a jegyzeteket írta É. Megyeri András.) Bécs, 1978, 94–95.

Szemben a hatalmas és gazdag egyházzal

Szent Ferenc és a korabeli egyházi tekintély viszonya

Mesterünk azt tanítja, hogy nem az egészségeseknek, hanem a betegeknek kell az orvos, s nem az igazakért jött, hanem a bűnösökért, hogy a jó útra térítse őket, s ezért ült le velük egy asztalhoz. Ennélfogva — folytatta Szent Ferenc — te a szeretet és Krisztus Evangéliuma ellen cselekedtél. Miért is a szent engedelmesség nevében megparancsolom neked, azonnal fogd a kenyeret és a bort, amit összekoldultunk, és hegyen-völgyön át sietve vidd utánuk. Amikor megtalálod őket, a kenyeret és a bort add át nekik az én nevemben, majd térdelj le előttük és alázatosan valld meg, hogy kegyetlenül viselkedtél velük. Azután pedig ugyancsak az én nevemben kérd meg őket, ne kövessenek el több gonoszságot, hanem féljék Istent, és ne bántsák felebarátjukat. Ha így tesznek, megígérem, hogy gondoskodom szükségleteikről, állandóan ellátom őket étellel és itallal. Miután mindezeket elvégezted, térj vissza alázattal — fejezte be Szent Ferenc.¹⁰

Szent Ferenc korában már elterjedtek azok az 'eretnek' mozgalmak, amelyek a hatalmas és a gazdag egyház ellen irányultak. (Pierre Valdès, a valdens mozgalom alapítóját a pápa 1184-ben eretnökké nyilvánította.) Ferenc, amikor a pénz hatalma ellen, a szegénység Úrnőjének szolgálata mellett döntött, akkor közvetve szembefordult a szokásos egyházi felfogással, csak a szentségek ereje és a kereszt erejéből merített engedelmissége mentette meg a nyilvános szakítástól. Ferenc sokáig a tanulást sem engedélyezte a kisebb testvéreknek, sőt üldözte azt, mert a teológiai tudást is a hatalom eszközének látta. Csak az általa nagyon tisztelt Pádúai Szent Antal hatására enyhített a felfogásán. Ferenc nagyon szomorú lett, amikor egyik követője elfogadta a püspökséget.

III. Ince pápa először gyanakodva nézte a rongyos ruhában megjelenő Ferencet, sőt elzavarta, és később is fontosnak tartotta, hogy egy bíboros felügyelje a koldulók, prédikátorok társaságát. Giotto csak III. Ince álmát festette meg, amikor azt látta a pápa álmában, hogy a lateráni-bazilika falai már-már összeomlanak, és akkor egy alacsony, jelentéktelen ember a vállával megtámasztja a falakat.

Ferencet élete végén a pápa megbízottjának, Hugolino bíborosnak való engedelmisség sokszor válságba sodorta. Giotto freskóiból szintén kimaradt Szent Ferenc és a korabeli egyházi tekintélynek sokszor feszítő ellentéte. A ferences lelkületű Giotto freskói azért mégis sugallják, hogy Ferenc a gyermek és a megfeszített Jézust követte, nem pedig a dicsőséges egyház pantokrátor Krisztus-képét.

Ferenc ugyanakkor tisztában volt azzal, hogy az ő útja más, mint az ókorban élő egyházat képviselő Szent Ágostoné vagy Benedeké. Koldult társaival együtt, míg Ágoston és Benedek lényegesnek tartotta az anyagi függetlenséget, a szegénységet csak az egyénekre értelmezték. Ferenc a stabilitás ősi fogalmát sem

¹¹„Tehat az Gardinalis ygen me yede es semmyt nem felele Es mynd az barátok ygen felelmenek Amen“ — *Jókai-kódex, XIV–XV. század. A nyelvemlék betűhű olvasata és latin megfelelője.* (Kiad. P. Balázs János.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981, 236–237. — A Jókai-centenárium alkalmából 1925-ben, amikor vásárlás révén Londonból hazakerült, nevezték el Jókai-kódexnek.

A legfőbb regula az Evangélium

fogadta el, mert az egy kolostorhoz kötötte a szerzetest. Ez összeegyeztethetetlen lett volna prédikációs útjaival, vándorlásai-
val. Szent Ferenc kisebb testvéreinek szervezete az újkori szerzetesség előhírnöke, amely szakít az anyagi önállóságot és helyhez kötöttséget, vagyis a stabilitást valló monasztikus hagyomány-
nyal. A ferencesek alakítottak ki először tartományokra osztott, központosított szervezetet, amelyben a rendtársakat a misszió szükséglete szerint helyezték át egyik házból a másikba.

A *Jókai-kódex* csak a 19. században lett ismertté. Ez a legrégebb magyar nyelvű, kézzel írott könyvünk, amelyet igazában Ferenc-legendának kellene neveznünk, ahogy Szarvas Gábor ajánlotta. Ez a kódex tartalmazza azt a jelenetet, amely egy káptalanon történt a bíboros protector jelenlétében. Néhány tanult rendtárs azt javasolta a közösség előtt a bíborosnak, hogy kövessék Szent Benedek vagy Ágoston, esetleg Bernát reguláját. Ferenc biztos volt benne, hogy ez igazában magas egyházi méltóságok kívánsága. Ferenc akkor a Szentlélekben azt válaszolta, hogy őneki az Úr az egyszerűség és az alázat útját nyilvánította ki. Aki más regulát akar követni, azt Isten meg fogja büntetni. Bízunk benne, hogy bölcsességük miatt megszegyeníti őket az Úr. A bíboros erre megdöbbsent, és nem válaszolt semmit, a testvéreket pedig félelem fogta el.¹¹

Szent Márton tehát azért is lehetett példakép, mert nem írt regulát. Ferenc szerint egyetlen regula lehetséges: az Evangélium. Szent Márton azonban, még a monasztikus hagyománynak megfelelően, monostorok alapításával akarta erőszak nélkül téríteni a népet. Irgalmára jellemző, hogy egyszer egy öngyilkos ifjút támasztott fel. Máskor pedig továbbengedett egy pogány temetési menetet, mert az emberek tisztelete fontosabb volt számára igazsága érvényesítésénél.

Ferencnek a Szentföld és a mohamedánok megtérítése lelki vágya maradt. Ahová ifjúként karddal ment, oda Evangéliummal küldte testvéreit, sőt 1219-ben felkereste az egyiptomi szultánt és valószínűleg a Szentföldet is. Megrendítette a keresztes hadak kegyetlensége, és az a hír, hogy távollétében a testvérek között nagy ellentétek alakultak ki, és meglehetősen eltérő jövőt képzelnek el a kis testvérek egyes csoportjai. (Ez a szerzetesi életet részletesebben szabályzó regula hiányának is következménye lehetett.)

Szent Márton halála előtt még elment Candes-ba, ahol a klerikusok között viszály tört ki. „Bár tudta, hogy napjainak vége közel van, erre hivatkozva nem vonakodott attól, hogy útnak induljon, arra gondolt ugyanis, hogy erényeinek szép megkoronázása lenne, ha ezt az egyházat a neki visszaadott békében hagyhatná el.”¹² Útközben búvármadarakat vett észre, amelyek a folyóból halakat ragadtak el, Márton parancsolt a madaraknak, és azok elhagyták a folyót. Megmagyarázta, hogy a zsákmányra

¹²Sulpicius Severus: *Har-
madik levél: Bassulához.*
In: *Szent Márton élete.*
Id. kiad. 81.

leselkedő madarak az ördögöket jelentik. Ferenc is azért prédikált a madaraknak, valamint a gubbiói farkasnak, hogy megszelídítse az Evangélium erejével a természet erőit, illetve a természet szépsége, szelídsége révén a hatalomra, kincsre vágyó, viszálykodó emberi lelkeket.

Márton hamuban akart meghalni, semmi kényelmet nem engedett magának. Simone Martini freskóján arannyal áttört ruhába öltöztette Mártont, így fejezte ki a szent iránti tiszteletét, Istenben való életét, de egyben elfedte szigorú szerzetesi aszkézisét. Sulpicius Severus szerint ugyanis Márton vezeklőruhában, hamuban feküdt, és még egy takarót sem engedett maga alá tenni.

A *Naphimnusz* születése

Szent Ferenc beteg, szinte vakon írta meg a középkor legszébb vallási költeményét, a *Naphimnusz*t. Ez a himnusz valószínűleg a San Damianóban született meg, ahol Assisi Szent Klára és nővértársai éltek. Anton Rotzetter szerint a *Naphimnusz* a lelki gyötrődésekből való megszabadulás éneke. Megéreztetni Ferenc kiengesztelődését Klarával és a nővérekkel is, akik a bíboros hatására sok mindenben kénytelenek voltak a hagyományos monasztikus életeszményt követni, Szent Benedek *Reguláját* átvenni, és így eltértek Ferenc útmutatásaitól. „A *Naphimnusz* egyúttal misztikus áthidalása és legyőzése annak a krízisnek is, amelyet kettejük barátságának ki kellett állnia. Kérdezhetnénk: vajon Ferenc nem gondolt-e éppen Klárára, amikor a Hold és a ragyogó (clarite!) csillagokat, a vizet és a Földet Isten dicsőítésére szólította föl?”¹³

¹³Anton Rotzetter: *Assisi Szent Klára*. (Ford. fr. Mihály.) A Budai Ferencs Rendház kiadása, Budapest, 1994, 179. — Megjegyzésre érdemes, hogy a Szent Márton-kápolna bejáratánál a boltozati íveken nyolc szent alakja látható, köztük egymás mellett Szent Klaráé és Szent Erzsébeté.

A *Naphimnusz* csodálatos módon Assisiben is békét teremtett, mikor a polgármester és a püspök között súlyos viszály tört ki. A polgármester lánya, Ágnes a nővérekhez csatlakozott, a püspök pedig a nővérek előljárója volt. „A viszály a nővéreket is megrémíti, és föltehető, hogy Klára és a nővérek sürgetik Ferencet, tegyen valamit. Erre neki különös ötlete támad. A testvérek egy csapatát a *Naphimnusz* kiegészítő strófájával elküldi mindkettőjükhöz. A szívhez szóló dallam hallatára elérzékenyülnek, és békét kötnek.”¹⁴

¹⁴Uo. 180.

Szent Márton halála

Szent Mártont tanítványai arra kérték, hogy legalább egy hitvány takarót hadd terítsenek alá, de ő így szólt: „Egy kereszténynek csak hamuban szabad meghalnia, ha más példát hagyok nektek, akkor vétkezem.”¹⁵ Az utolsó órájában újra meglátta a Sátánt, de elkergette imádságával. Csodálatos menet kíséri földi nyughelyére, amelyet össze lehet hasonlítani császárok diadalmenetével: „Hasonlítsd össze, ha úgy tetszik, ezzel a pompával a világnak nem a temetési, de a diadalmeneteit! Hol találunk Márton temetéséhez hasonlót? Azokon a harci kocsik előtt hátrakötött kezű legyőzötteket vezetnek, Márton testét pedig olyanok kísérték, akik vezetése segítségével legyőzték a világot. Azokat a nép őrtjögése tiszteli zavaros tapssal, Mártont pedig Isten zsol-táraival tapsolják meg, és égi himnuszokkal tisztelik. Azokat

¹⁵S. Severus: *Harmadik levél: Bassulához*. In: *Szent Márton élete*. Id. kiad. 84.

¹⁶Uo. 86.

„...örvendezem a Mindenhatóban”

¹⁷Mark Galli: *Assisi Szent Ferenc és kora.* (Ford. Gebula Judit.) Scolar Kiadó, Budapest, 2003, 168., 170.

¹⁸*Fioretti, Assisi Szent Ferenc virágoskertje.* Id. kiad. 39–40.

Szent Ferenc halála

¹⁹Jacque Le Goff: i. m. 74–75.

²⁰Anton Rotzetter: i. m. 185.

győzelmeik után a kegyetlen alvilágba taszítják, az örvendező Mártont pedig Ábrahám kebelén várják.¹⁶ Assisiben látható mind a Szent Márton halálát, mind a körmenetet ábrázoló freskó.

Ferencet öröm töltötte el halála előtt, s ez nem tetszett kijelölt utódjának, aki sokat adott a ferences életforma propagálására és az emberek véleményére. Mark Galli így érzékelteti a halálához közeledő Ferenc és az általa alapított testvéri társaság vezetőjének ellentétét: „Amikor 1226 nyarának végén a püspök assisi palotájába vitték, heves fájdalmak gyötörték, ezért megkérte a testvéreit, hogy éjjel-nappal énekeljék neki a *Naphimnusz*t. Amikor Illés és a többiek értesültek erről, azt mondták Ferencnek, hogy nem illő így örvendezni, mert az emberek beszélni kezdenek majd. Illés megszidta Ferencet, mivel szerinte az emberek egy szenttől, minthogy őt annak tartják, azt várják, hogy komolyabban és jámborabban készüljön a halálra.

Ferenc türelmesen Illés megbocsátását kérte, majd így szólt hozzá: »A Szentlélek kegyességétől fogva és segítsége által oly mértékben egyesültem és összekapcsolódtam az Úrral, hogy kegyelméből joggal örvendezem benne, a Mindenhatóban.«¹⁷ A *Fioretti* azonban elmondja azt is, hogy Ferenc halála előtt Bernát testvért áldotta meg Illés (Éliás) helyett.¹⁸ Hugolini bíborostól pedig azt kérte, hogy Illés testvér helyett Bernát legyen az utódja.

Szent Ferenc halála, akárcsak élete hasonlatos Szent Mártonéhoz: „A haldoklót a falakkal övezett Assisibe, annak püspöki palotájába szállították, ahol védve volt mind a perugiaiak, mind a vallásos fanatikusok esetleges támadásai ellen. Minthogy azonban Ferenc sohasem érezte jól magát az egyház palotáiban, végül eléri, hogy a kockázatok ellenére mégis a Porciunkulába szállítsák. Itt testvérek virrasztanak mellette, és Assisi felfegyverzett polgárai őrzik, akik szabályos időközökben váltják egymást. Október 2-án, az esti vacsoraidőben maga köré gyűjti tanítványait. Áldást mond, megtöri a kenyeret, és szétosztja a testvérek között. Másnap, 1226. október 3-án azt kéri, hogy énekeljék el a *Napfivér himnusát*, és olvassák fel neki a szenvedéstörténetet Szent János evangéliumából. Majd kívánsága szerint vezeklőingbe öltöztetik, megszórják hamuval, és a földre fektetik. Rögtön ezután a jelen lévő testvérek egyike megpillantja Ferenc lelkét, amint csillag képében nyílegyenesen az ég felé száll. Negyvennégy vagy negyvenöt évet élt.¹⁹

„A környező helységekből özönlenek az emberek, hogy lássák Ferencet. Hatalmas körmenet alakul ki, amely a holttestet a városba kíséri. Az egész Jézus dicsőséges jeruzsálemi bevonulásához hasonlít. Giotto a Szent Ferenc-templom felső részében híven ábrázolja a Celano által leírt hangulatot.²⁰